

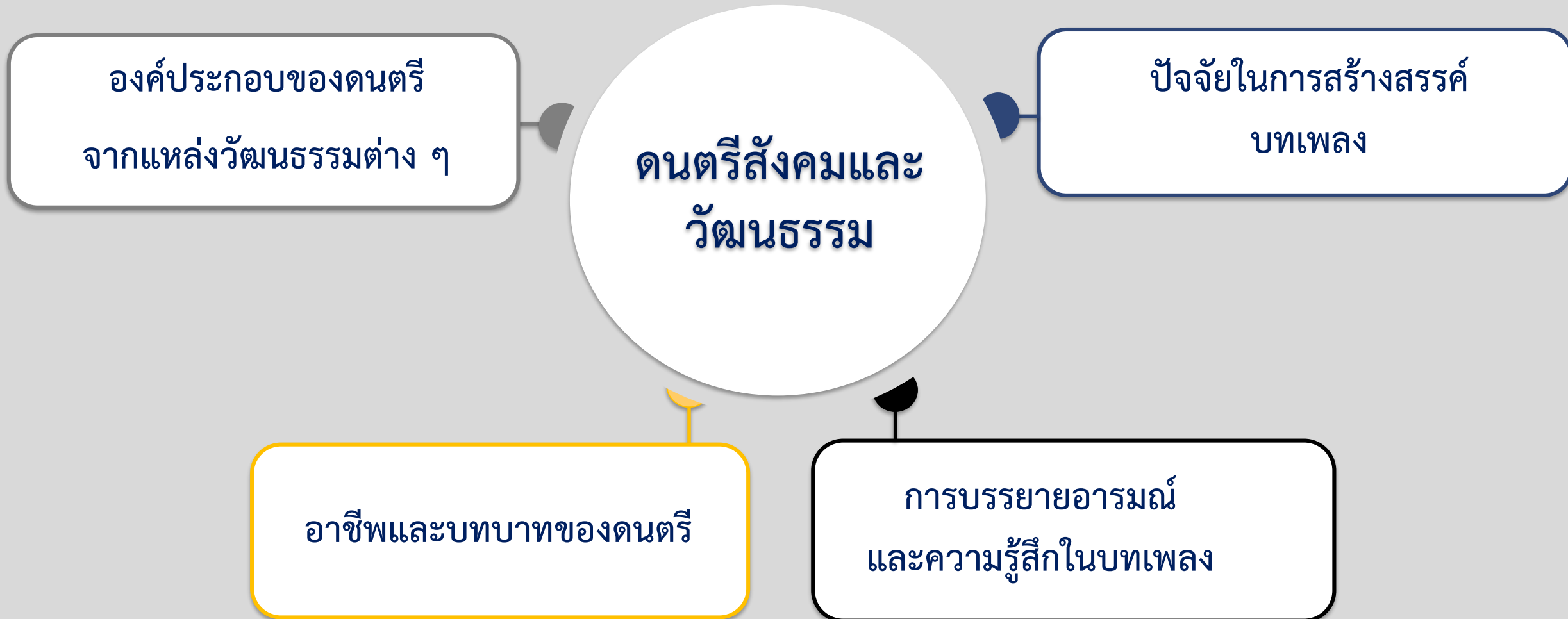
รายวิชา ดนตรี

เรื่อง องค์ประกอบของดนตรี
ในสังคมและวัฒนธรรม

รหัสวิชา ศ21103 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
ผู้สอน ครุฑันท์วัน ทองทิพย์

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 มี 4 เรื่อง

ชั่วโมงที่ 1

องค์ประกอบของคนตรีในสังคมและวัฒนธรรม

A young man with dark hair, wearing a light blue button-down shirt, is shown in profile, playing a long, dark wooden flute. He is holding the flute with both hands, and his mouth is positioned at the blow hole. The background is a plain, light gray.

นักเรียนคิดว่าองค์ประกอบของดนตรี ในภาพนี้คืออะไร

แนวคำตอบ: เสียงที่เกิดจากการเป่าปี่ในที่มีระดับ
เสียงสูงและยาว

1. องค์ประกอบของดนตรีจากแหล่งวัฒนธรรมต่าง ๆ

องค์ประกอบของดนตรีไทย

เสียง

เกิดจากการดีด ลี ตี เป่า และขับร้อง หรือ
วิธีการอื่น ๆ

ขลุ่ยเป็นเครื่องดนตรีที่มีระดับเสียงสูง

ระนาดทุ้มเป็นเครื่องดนตรีที่มีระดับเสียงทุ้มต่ำ

องค์ประกอบของดนตรีไทย

ระดับเสียง หมายถึง ระดับความสูง-ต่ำของเสียง สังกัดได้จากเสียงของเครื่องดนตรีที่มีเสียงสูงแหลม หรือเสียงของเครื่อง-ดนตรีที่มีเสียงทุ้มต่ำ

บูรณาการอาเซียน

เครื่องดนตรีที่เรียกว่า “Dizi” เป็นเครื่องดนตรีของประเทศ
สิงคโปร์ที่รับวัฒนธรรมมาจากประเทศจีน
เป็นเครื่องดนตรีที่มีระดับเสียงสูง และสดใสคล้ายกับ
เสียงนกร้องในยามเช้า

การลากคันชักยาว ๆ ในการสีซอู้

การกรอระนาดเอกให้เสียงร่วติดต่อกัน

องค์ประกอบของดนตรีไทย

ความสั้น-ยาวของเสียง หมายถึง ระยะเวลาของเสียงแต่ละเสียงที่มีการบรรเลงในแต่ละครั้ง สามารถสังเกตได้จากลีลาการกรอระนาดเอก การสีซอที่มีลักษณะการลากคันชักยาว ๆ หรือการร้องเอื้อนเสียง

บูรณาการอาเซียน

ประเทศกัมพูชามีเครื่องดนตรีที่ทำมาจาก
กะลามะพร้าวปลายข้างหนึ่งซึ่งด้วยหนังสัตว์
สายทั้งสามทำมาจากเส้นไหม และมีวิธีการ
บรรเลงคล้ายกับซอของประเทศไทยเรียกว่า
“ซอตรัว”

ความเข้มของเสียง หมายถึง น้ำหนักหรือความดัง-เบาของเสียงดนตรีที่
บรรเลงออกมา

คุณภาพของเสียง หมายถึง สีสั่นของเสียงที่เกิดจากแหล่งกำเนิดเสียงที่
แตกต่างกันไม่ว่าจะเป็นวิธีการบรรเลง วัสดุที่ใช้ทำเครื่องดนตรี หรือขนาดและ
รูปทรงของเครื่องดนตรีที่ต่างกัน เป็นต้น ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้สามารถ
ก่อให้เกิดลักษณะของคุณภาพของเสียงได้

จังหวะ

การแบ่งส่วนของทำนองเพลงที่ดำเนินไปอย่างสม่ำเสมอ
ออกเป็นส่วนเท่า ๆ กัน

จังหวะภายใน เป็นจังหวะที่เกือหนุนและแฝงอยู่ในลีลาทำนอง ได้แก่
ความช้า-เร็ว และลีลาจังหวะ

จังหวะหน้าทับ

จังหวะฉิ่ง

จังหวะภายนอก

จังหวะภายนอก เป็นจังหวะที่เสริมเพิ่มเติมจากภายนอก ทำให้ลีลาทำนองมีสีสันมากขึ้น ได้แก่ จังหวะหน้าทับและจังหวะฉิ่ง

นักเรียนคิดว่าองค์ประกอบด้านจังหวะ ในภาพนี้เกิดจากอะไร

แนวคำตอบ: เกิดจากการตีกลองแขก
ที่มีความช้า-เร็วของจังหวะ

ทำนอง

เสียงสูง ๆ ต่ำ ๆ เรียงสลับกันไป ทำนองเพลงไทยเกิดจากการนำเอาเสียงต่าง ๆ ที่เกิดจากการบรรเลงเครื่องดนตรีไทยมาเรียบเรียงเข้าด้วยกัน

ทำนองหลักหรือลูกซ้อย (basic melody)

ทำนองหลักหรือลูกซ้อย (basic melody) หมายถึง ทำนองที่เป็นเนื้อแท้
จริง ๆ ของเพลงไทย ที่เรียกว่าลูกซ้อยเพราะยึดลีลาของทำนองซ้อยวงใหญ่
เป็นหลัก

ทำนองที่เป็นเนื้อแท้จริง ๆ ของเพลงไทย
จะยึดลีลาของทำนองซ้อยวงใหญ่เป็นหลัก

บูรณาการอาเซียน

ประเทศบรูไนดารุสซาลามมีเครื่องดนตรีที่ประกอบไปด้วยลูกฆ้อง 7 ลูกวางเรียงกันเพื่อใช้บรรเลงเป็นทำนองหลักร่วมกับเครื่องสายในงานเทศกาลพิเศษต่าง ๆ เครื่องดนตรีชิ้นนี้มีชื่อเรียกว่าอะไร

แนวคำตอบ: กุหลิงตังกัน

ทำนองตบแต่งหรือแปรทำนอง

ทำนองตบแต่งหรือแปรทำนอง หมายถึง ทำนองที่เกิดจากการประดิษฐ์
ทำนองตามลักษณะเฉพาะของเครื่องดนตรีชนิดนั้น ๆ หรือแม้แต่การขับร้อง
เพื่อให้เกิดความไพเราะมากขึ้น

นักเรียนคิดว่าองค์ประกอบด้านทำนอง
ในภาพนี้เกิดจากอะไร

แนวคำตอบ: เกิดจากการตีฆ้องวงใหญ่ที่เป็น
ทำนองหลัก

เสียงประสาน

ระดับเสียงตั้งแต่สองเสียงขึ้นไปที่ร้องหรือเล่นในขณะเดียวกัน ลักษณะของการประสานเสียงมีอยู่ด้วยกันหลายลักษณะ ในดนตรีไทยมีลักษณะการประสานเสียงในแนวนอนเรียกว่า “heterophony” ซึ่งเกิดจากการแปรทางจากทำนองหลัก

การประสานเสียงระหว่างเครื่องดนตรีต่างชนิดกัน การบรรเลงดนตรีด้วยเครื่องดนตรีต่างชนิดกัน เสียงที่ออกมาจะไม่เหมือนกัน เช่น การบรรเลงเครื่องดนตรีในวงดนตรีไทยแต่ละชนิด เป็นต้น

การประสานเสียงในเครื่องดนตรีชนิดเดียว

การประสานเสียงในเครื่องดนตรีชนิดเดียว เครื่องดนตรีบางชนิดสามารถบรรเลง 2 เสียงพร้อมกันได้ เช่น การใช้มือทั้ง 2 ตีลงไป 2 เสียงพร้อมกันบนระนาดหรือฆ้องวง จะเกิดเป็นเสียงประสานคู่ต่าง ๆ

การประสานเสียงในเครื่องดนตรีชนิดเดียว

การประสานเสียงโดยการประดิษฐ์ทาง

การประสานเสียงโดยการประดิษฐ์ทาง ในการบรรเลงดนตรีไทย ซึ่งอาจจะบรรเลงโดยระนาดเอก ระนาดทุ้ม จะเข้ ขลุ่ย เป็นต้น ต่างมีอิสระในการประดิษฐ์การบรรเลงของตนเองแต่จะต้องอยู่ในกรอบของทำนองหลัก (ลูกฆ้อง) ร่วมกัน เมื่อบรรเลงพร้อม ๆ กันเสียงก็จะประสานสอดแทรกกันด้วยความกลมกลืน ทำให้ฟังไพเราะ

ถือเป็นตัวอย่างการประสานเสียงแบบไทย และเป็นเอกลักษณ์ของการบรรเลงดนตรีไทยมาแต่เดิม

นักเรียนคิดว่าองค์ประกอบด้านเสียงประสาน ในภาพนี้เกิดจากอะไร

แนวคำตอบ: เกิดจากการตีฆ้องวงใหญ่ที่เป็นทำนองหลัก

พื้นผิวของคนตรี

เสียงที่เกิดจากแนวทำนองหลายแนวมาผสมกัน ซึ่งมีทั้งทำนองในแนวตั้งและแนวนอน

พื้นผิวแบบทำนองเดียว (monophony) ลักษณะของคนตรีที่มีทำนองเดียว ไม่มีเสียงประสาน เช่น การขับร้องเพลงไทย การเดี่ยวปี่ การเดี่ยวซอ เป็นต้น

พื้นผิวแบบทำนองสอดประสาน (polyphony) ลักษณะของดนตรีที่มีทำนองหลายแนวทำนองเข้าด้วยกัน นำมาร้องหรือบรรเลงพร้อมกัน เพื่อให้เกิดเสียงประสานของแนวทำนองเพิ่มความไพเราะให้กับบทเพลงยิ่งขึ้น

พื้นผิวแบบแปรทำนอง (heterophony) ลักษณะของดนตรีที่มีการผสมผสานหลากหลายแนวทำนอง เช่น การบรรเลงดนตรีไทยโดยระนาดเอก ระนาดทุ้ม ขลุ่ย แต่ละเครื่องดนตรีสามารถตกแต่งทำนองหรือประดิษฐ์ทางต่าง ๆ โดยยึดทำนองหลักเข้าด้วยกัน

สีสันของเสียง

คุณลักษณะของเสียงที่แตกต่างกัน ซึ่งเกิดจากปัจจัยหลายประการ

วิธีการบรรเลง หมายถึง วิธีการทำให้เครื่องดนตรีแต่ละชนิดเกิดเสียงขึ้น
เช่น การตี การเป่า การดีด การสี หรือวิธีการอื่น ๆ

วัสดุที่ใช้ทำเครื่องดนตรี หมายถึง สิ่งที่นำมาทำเครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆ
ได้แก่ วัสดุที่มาจากธรรมชาติ หรือวัสดุที่มนุษย์สังเคราะห์ขึ้น

ขนาดและรูปทรง หมายถึง ความสั้น-ยาว เล็ก-ใหญ่ บาง-หนา เบา-หนัก
ตึง-หย่อน แข็ง-นิ่ม เป็นต้น ซึ่งขนาด รูปทรง และลักษณะ ต่าง ๆ เหล่านี้
สามารถส่งผลต่อการเกิดลักษณะของเสียงที่แตกต่างกันได้

นักเรียนคิดว่าองค์ประกอบด้านสี่ส่วนของเสียง ในภาพนี้เกิดจากอะไร

แนวคำตอบ: เกิดจากวิธีการทำให้เครื่อง
ดนตรีแต่ละชนิด
เกิดเสียงขึ้น ทั้งการดีด การตี และการเป่า

รูปแบบหรือคีตลักษณ์

ลักษณะรูปแบบหรือลักษณะโครงสร้างของเพลงไทยซึ่งมีรูปแบบใหญ่ ๆ ดังนี้

รูปแบบของเพลง เช่น ท่อนเพลง อัตราจังหวะ เป็นต้น รูปแบบของเพลงแบ่งออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

- เพลงประเภท 3 ชั้น
- เพลงประเภท 2 ชั้น
- เพลงประเภทชั้นเดียว

ลีลาของเพลง

ลีลาของเพลง หมายถึง การสร้างสรรค์เพลงออกมาให้มีรูปแบบของลีลาเพลงที่ต่างกันออกไป เช่น

- เพลงลูกล้อลูกขัด
- เพลงทางพื่น
- เพลงทางกรอ
- การเดี่ยวเพลง เป็นต้น

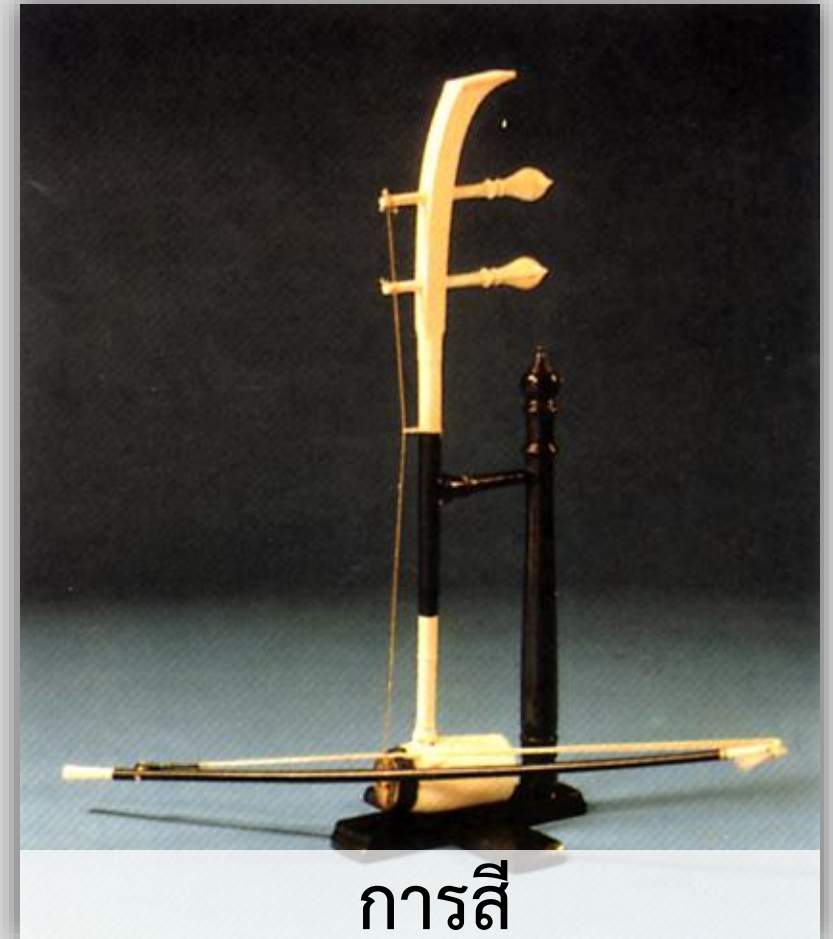
การกรอระนาด

นักเรียนคิดว่าองค์ประกอบด้านรูปแบบหรือคิต
ลักษณะในภาพนี้เกิดจากอะไร

แนวคำตอบ: เกิดจากลีลาการกรอระนาด

นักเรียนคิดว่าเครื่องดนตรีในภาพเกิดเสียงได้โดยวิธีการใด

การมอบหมายงาน

ให้นักเรียนศึกษาองค์ประกอบของดนตรีสากลจากบทเพลงที่นักเรียนชื่นชอบหรือจากอินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ต่าง ๆ เช่น www.youtube.com โดยบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกข้อมูลการมอบหมายงาน แล้วนำมาอภิปรายให้เพื่อน ๆ ฟังในชั้นเรียน